

УДК 78.071.2:780.614.331(477)Дер

КАМЕРНИЙ ПРОСТІР ЛЕСІ ДЕРКАЧ

Ніна Дика

У статті висвітлено діяльність Лесі (Олександри) Деркач у контексті досягнень камерно-інструментального виконавства України. Особливу увагу приділено визначенню ініціатив і здобутків галицької скрипальки, ансамбліста, педагога Лесі Деркач у сфері камерно-інструментального музикування, яке вона особливо ретельно плекала.

Ключові слова: Леся Деркач, камерно-інструментальний ансамбль, камерно-інструментальне виконавство, струнний квартет, квінтет.

В статье освещена деятельность Леси (Александры) Деркач в контексте достижений камерно-инструментального исполнительства Украины. Особое внимание уделено определению инициатив и достижений галицкой скрипачки, ансамблистки, педагога Леси Деркач в сфере камерно-инструментального музицирования, особенно любимого ею.

Ключевые слова: Леся Деркач, камерно-инструментальный ансамбль, камерно-инструментальное исполнительство, струнный квартет, квинтет.

The article considers the activities of Lesia (Oleksandra) Derkach in the context of achievements of the Ukrainian chamber-instrumental performing art. A considerable attention is paid to the determination of initiatives and achievements of the Halychyna violinist, ensemble soloist and teacher Lesia Derkach in the sphere of chamber-instrumental music-playing, which was particularly cherished by her.

Keywords: Lesia Derkach, chamber-instrumental ensemble, chamber-instrumental performing art, string quartet, quintet.

У мистецькому житті галицького краю глибокий слід залишила прекрасна скрипалька, ансамблістка, педагог Леся Деркач (1924–2004), яка підготувала собі надійну зміну, рафіновану школу львівських скрипалів. Важко переоцінити її внесок у розвиток українського скрипкового мистецтва другої половини ХХ ст. Ім'я Лесі (Олександри) Деркач яскравою зіркою засяло в сузір'ї жіночих імен, де, поміж інших – співачки С. Крушельницька, О. Бандрівська, М. Сабат-Свірська, піаністки Л. Колесса, Г. Левицька, композиторка С. Лукіянович-Туркевич, які подарували світові мистецькі надбання галицької культури.

Для наших спостережень і висновків плідним виявився метод комплексних досліджень різних жанрів (М. Гордійчук, М. Загайкевич, А. Терещенко, Л. Пархоменко) та історичних періодів у розвитку національної школи (Н. Герасимова-Персидська, Л. Корній, Л. Кияновська). Методологічним орієнтиром для висвітлення питань інтерпретації, форми, драматургії стали праці українських і російських музикознавців: Н. Горюхіної, В. Москаленка, В. Медушевського, К. Аджемова, Д. Благого, М. Мільмана, Р. Давидяна, Л. Гінзбурга та ін.

У кожному регіоні України, що мав власні традиції культурного розвитку, створювалися камерні інструментальні колективи, для яких властивими були певна репертуарна політика і своєрідність виконавської манери. Панорама їхнього гастрольно-концертного життя позначалася не лише мірою інтенсивності, але й суттєвою зміною художньо-естетичних орієнтирів. Камерно-інструментальне музикування, як і мистецтво загалом, у роки ідеологічного диктату зазнало значних втрат. Однак саме в цій елітарній сфері музичної культури більше, ніж у пісенному, хоровому, оперному жанрах збереглося найголовніше – гуманістична сутність.

Ушанування пам'яті О. Деркач – Людини, яка стала легендою, – породило серію концертних вечорів на сценах Львова. Матіс Вайцнер і його друзі у складі камерного оркестру Лесі Деркач, що сьогодні іменується «Академія», започаткували ювілейну серію концертом «До 90-річчя від дня народження Лесі Деркач», що відбувся 23 жовтня 2014 року у Львівському будинку органної та камерної музики. У цей вечір зі вступним словом про О. Деркач, яка «вирізнялася своєю відданістю професії, ставленням до улюбленої справи всього свого

ПОСТАТІ

життя – камерного мистецтва», виступив ректор Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка (далі – ЛНМА ім. М. В. Лисенка) Ігор Пилатюк.

Зі сцени лунала музика К. Ф. Е. Баха та К. В. Глюка у виконанні всіх тих музикантів, які колись пройшли школу вищої камерної майстерності в оркестрі Лесі Деркач: Матіаса Вайцнера, Артура Микитки, Володимира Заранського, Лілі Слюсар-Гратило, Ірини Корній, Олега Настюка, Юрія Бішка, Оксани Зінко, Михайла Крижанівського, Вадима та Вероніки Педоричів, Галини Корінець, Тараса Менцінського, Ярослава Мигалья, Адріана Федінського. Після виконання камерним оркестром першого твору до слова було запрошено керівника і концертмейстера Львівського камерного оркестру від 1960 до 1990 року, випускника класу скрипки О. Деркач, почесного професора ЛНМА ім. М. В. Лисенка, скрипаль Матіаса Вайцнера. Спеціальним гостем цього ювілейного вечора був лауреат міжнародних конкурсів у Монреалі й Брюсселі, скрипаль Марк Бушков (Бельгія). У його виконанні з камерним оркестром прозвучав Концерт № 2 Ф. Мендельсона-Бартольді, а на біс він виконав ще два твори – Сонату № 5 Е. Ізаї для скрипки-соло і власну композицію «Молитва-присвята».

Згодом львівські афіші анонсували концертний вечір «На пошану Олександри Деркач – скрипальки, професора, заслуженого діяча мистецтв України, багатолітнього завідувача кафедри камерного ансамблю та квартету, засновника і керівника Львівського камерного оркестру (до 90-річчя від дня народження)», який зініціювали дві провідні кафедри ЛНМА ім. М. В. Лисенка – кафедра камерного ансамблю та квартету і кафедра скрипки. У пам'ятний вечір 3 грудня 2014 року численна слухачька аудиторія заповнила Малий зал Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. У виконанні талановитої студентської молоді натхненно прозвучали твори західноєвропейських та українських композиторів. Вступне слово проголосила кандидат мистецтвознавства, доцент Вікторія Андрієвська, випускниця О. Деркач по класу скрипки.

Незабаром, 5 грудня 2014 року, упродовж вечора «Стежками Лесі Деркач – камералістки», зініційованого кафедрою камерного ансамблю та квартету ЛНМА ім. М. В. Лисенка, що відбувся в концертній залі Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові, слухачі насолоджувалися творами українських композиторів з репертуару Лесі Деркач у виконанні викладачів і студентів ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Ведуча концертної програми, кандидат мистецтвознавства, доцент Ніна Дика, говорячи про дивовижну галицьку мисткиню та її творчість, намагалася перетворити цей вечір на концерт-враження. Приємною несподіванкою для всіх присутніх стало озвучення (на компакт-диску) в інтерпретації Лесі Деркач (скрипка) й Іди Поляк (фортепіано) «Серенади», тв. 37 М. Лисенка з «Альбому літа 1900», і Скерцо («Квочка») С. Людкевича (обидва в перекладенні Д. Лекгера).

Урочистий захід з нагоди 90-х роковин від дня народження О. Деркач відбувся 10 грудня 2014 року у Великому залі ЛНМА ім. М. В. Лисенка і став логічним підсумком ювілейних святкувань. Вступне слово проголосив ректор Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка, професор, народний артист України Ігор Пилатюк (ведучий цього вечора). Програма урочистостей гармонійно поєднала концертні виступи камерно-інструментальних ансамблів за участю Лідії Шутко (скрипка) і Олександра Козаренка (фортепіано), Оксани Андрейко (скрипка) і Анни Станько (фортепіано), Тараса Менцінського (віолончель) і Тетяни Слюсар (фортепіано) з виступами-спогадами сучасників О. Деркач – Артура Микитки, Вікторії Андрієвської, Едуарда Ріфмана, Дмитра Колбіна, Юрія Луціва, Лідії Шутко. У виконанні Львівського камерного оркестру «Академія» (керівники – Мирослав Скорик і Артур Микитка, диригент Ігор Пилатюк) прозвучала Симфонія № 5 К. Ф. Е. Баха.

Чільне місце під час святкування було відведено презентації книги «Леся Деркач – скрипалька, камералістка, педагог у наукових дослідженнях та спогадах» [6] і компакт-диска «Грає Олександра Деркач». Чудове поліграфічне видання засвід-

НІНА ДИКА. КАМЕРНИЙ ПРОСТІР ЛЕСІ ДЕРКАЧ

чило особливо тепле ставлення ініціаторів проекту до постаті талановитої землячки. Своєрідний фотолітопис епохи, у якій жила і працювала О. Деркач, утворюють світлини й афіші – фотодокументи з архівів, журналів та інших видань, зроблені аматорами та професіоналами впродовж її життя.

Під час презентації до слова запросили автора ідеї та відповідального редактора – професора, народного артиста України Артура Микитку, який докладно розповів про народження мистецького проекту і появу книжки. Від редакційної колеги слово мав доцент, кандидат мистецтвознавства Яким Горак. Оскільки ініціатори й упорядники видання прагнули якнайкраще відтворити дух і атмосферу доби, у якій жила і творила галицька скрипалька, тому чи не найважливішим завданням постало наповнення книжки матеріалами численних документальних архівів: Львівської національної бібліотеки імені В. Стефаника, ЛНМА ім. М. В. Лисенка, Львівського обласного радіо і телебачення, а також з родинних архівів Лесі Деркач. На особливу увагу заслуговують статті Галі Левицької, Нестора Нижанківського, Василя Барвінського, Станіслава Людкевича, Романа Савицького, Йосифа Волинського, Марії Білинської, Лідії Мельник (опрацювання й упорядкування Ніни Дикої), надруковані в періодичних і наукових виданнях.

Вступний розділ презентує автобіографію львівської скрипальки (за архівними матеріалами ЛНМА ім. М. В. Лисенка), докладний опис її генеалогічного древа (Роман Гречух), що є особливо цінним, і записами інтерв'ю з О. Деркач 1979 і 1980 років, здійсненими Оленою і Мартою Кінасевич. Окремий розділ присвячено відтворенню постаті Лесі Деркач у наукових дослідженнях Олександри Палиці, Якіма Горака, Артура Микитки, Ніни Дикої.

Спогади рідних, друзів, колег, сподвижників і численних учнів О. Деркач, які живуть і працюють у різних містах України та світу, складають левову частку книги. Редакційна колега, готуючи видання до друку, свідомо зберегла стиль висловлювань авторів спогадів, де з-поміж інших – Матіс Вайцнер, Мирослав Скорик, Ігор Пилатюк, Вікторія Андрієвська, Єлена Бодина, Валентина

Лапсюк, Діана Савко-Москвіт, Богдан Каськів, Марк Зельманович, Ганна Менцінська, Едуард Ріфман, Тетяна Карпенко, Халіса Гумецька, Аліса Вайцнер, Олена Онурів, Марія Крих, Тамара Дем'янчик, Харитина Колесса, Володимир Заранський, В'ячеслав Цайтц, Саулус Сондецькіс, Гідон Кремер, Тетяна Грінденко, Людмила Свірідова і Одарка Воцак (донька О. Деркач). Ці матеріали якнайповніше розкривають перед читачем світ галицького музичного мистецького життя з пошуками і здобутками, з переживаннями, втратами, перемогами...

Компакт-диск «Грає Олександра Деркач» уміщує прекрасні інтерпретації творів західноєвропейських та українських композиторів у виконанні видатної скрипальки як з фортепіано (партія фортепіано – Іда Поляк), так і Симфонічним оркестром Львівської філармонії (диригент Ісаак Паїн), зокрема «Роздум» Ж. Массне, «Повільний вальс» К. Дебюссі, «Капрічіо» Е. Ельгара, Соната для скрипки і фортепіано, тв. 9, ре-мінор К. Шимановського, Скерцо («Квочка») і Концерт для скрипки з оркестром С. Людкевича, «Серенада», тв. 37 з «Альбому літа 1990» М. Лисенка, Соната для скрипки і фортепіано № 1 М. Скорика (звукорежисер-акустик Іван Огура – багатолітній учасник Камерного оркестру Львівської консерваторії ім. М. В. Лисенка, заснованого Лесею Деркач).

Камерно-інструментальне ансамблеве виконавство, яке Леся Деркач плекала особливо ревно, посідає чільне місце в її творчій біографії. Упродовж тридцяти років О. Деркач приділяла особливу увагу і любов Львівському камерному оркестру, згодом іменованому «Академія», створеному за її ініціативою (1959), який і сьогодні продовжує традиції школи вищої камерної майстерності. Партнерами скрипальки в ансамблевій грі (тріо, квартет, квінтет, секстет) у різні періоди були прекрасні музиканти: піаністи Роман Савицький, Меланія Байлова, Іда Поляк, Звенислава Левицька, Михайло Брандорф, Марія Роговська, Марія Крих, Олег Криштальський; органісти і піаністи Віра Бакєєва і Самуїл Дайч; скрипалі Богдан Каськів, Вадим Стеценко, Олександр Вайсфельд; альтисти Зенон Дашак, Олександр

ПОСТАТІ

Жовтюк, Леонтій Оленич; віолончелісти Петро Пшеничка, Харитина Колесса, Володимир Третяк, Олександр Тищенко; арфістка Вікторія Полтарєва, композитор Стефанія Лукіянович. О. Деркач тривалий час (1973–1986) очолювала кафедру камерного ансамблю Львівської консерваторії ім. М. В. Лисенка.

Понад десять років поспіль Леся Деркач була постійною виконавицею партії першої скрипки у Львівському струнному квартеті, у якому разом з нею грали чудові музиканти: Богдан Каськів (скрипка), Зенон Дашак (альт), Харитина Колесса (віолончель). Колектив, заснований у 1965 році ще при Львівській консерваторії ім. М. В. Лисенка, посів провідне місце в просторі українського музичного мистецтва, де школа виконавства вирізняється високою професійною майстерністю, своєрідною манерою гри, визначеністю художньо-технічних прийомів, а головне – самобутніми національними рисами. Усі учасники першого складу ансамблю, будучи високопрофесійними музикантами-солістами, напрочуд вдало проявили себе в новому творчому амплуа – ансамблевому музикуванні. Саме розповідь про постать славної скрипальки Лесі Деркач та її участь у цьому колективі постає основною метою пропонованої статті.

Львівський струнний квартет, створений за ініціативою професора Зенона Дашака, став достойним продовженням давніх традицій ансамблевого музикування, започаткованих у Львові видатним польським скрипалем Каролем Ліпінським. Дебют колективу відбувся в грудні 1965 року. Чудовий спогад про цей незабутній час знаходимо в піаніста Олега Криштальського: «Коли до консерваторії прийшов працювати Зенон Дашак (а він був пристрасним шанувальником саме камерної музики), то одразу створив квартет і, власне завдяки йому, у Львівській консерваторії почав існувати квартетний клас, а сам він став квартетистом. До складу квартету тоді входили: Леся Деркач, Богдан Каськів, Зенон Дашак та Харитина Колесса. То був розкішний квартет» [8, с. 96–97]. Творча діяльність колективу, що згуртував прекрасних львівських камералістів, спричинилася до суттєвого

пожвавлення в просторі мистецького життя Галичини. До речі, ніхто з учасників Львівського струнного квартету не облишив своєї педагогічної діяльності: всі продовжували працювати професорами і викладачами Львівської консерваторії. Завдячуючи саме постійному спілкуванню із творчою молоддю, колектив ансамблю завжди перебував у вирі тогочасного мистецького життя.

На сторінках преси незабаром з'явилися рецензії на виступи новоствореного колективу. Вони були щедрі на високі оцінки і, звичайно, привернули увагу шанувальників камерно-інструментального музикування до цього квартету. Оскільки цей жанр вважається чи не найскладнішим серед інших, то вимагає від музикантів-виконавців «тонкої відточеної майстерності, а слухачам відкривають великі глибини краси і музики» – так зазначав у своїй статті Я. Сорочер¹, підкреслюючи важливість і необхідність діяльності колективу.

Львівські камералісти вже в 60-х роках ХХ ст. зарекомендували себе як окрема творча одиниця – Львівський струнний квартет. «Складно говорити про індивідуальний почерк новоствореного колективу – так реагувала на появу цікавого струнного квартету музична критика, – однак вже сьогодні можна зауважити, що йому краще вдаються ліричні і жанрові образи» [2, с. 156].

На сценах Львова та інших міст України з великим успіхом відбувалися концерти за участю львів'ян, у виконанні яких звучали твори М. М'яковського, А. Філіпенка, Д. Шостаковича. У програмі камерного концерту з циклу «Радянська музика за 50 років» до колективу долучився піаніст Олег Криштальський. Зауважимо, що дружні стосунки з квартетом у нього склалися значно раніше, зокрема, у творчій атмосфері роботи над інтерпретацією фортепіанних квінтетів Ф. Шуберта, Й. Брамса та інших авторів. «Перші наші виступи, – зі спогадів О. Криштальського, – були з квінтетом Д. Шостаковича, далі з квінтетом Й. Брамса, іншими камерними творами різних композиторів. Коли ми готували квінтет С. Франка, один з учасників квінтету захворів, тому згодом ансамбль розпався.

НІНА ДИКА. КАМЕРНИЙ ПРОСТІР ЛЕСІ ДЕРКАЧ

З квінтетом ми досить багато концертували: твори, з якими ми гастролювали, той час я дуже часто згадую і вважаю, що це було одним з найбільших моїх задовольень у власній виконавській кар'єрі» [8, с. 98]. Період становлення Львівського струнного квартету позначений опануванням новим репертуаром, що ґрунтувався на кращих зразках західноєвропейської класики та надбаннях сучасної, зокрема української, музики. Це стало пріоритетною ознакою колективу. У роботі над першовиконанням Секстету В. Барвінського (Варіації на власну тему і фінал-коломийка для фортепіано, двох скрипок, альту, віолончелі та контрабаса) партію фортепіано виконував піаніст О. Криштальський, а згодом у різні періоди – З. Стернюк і Ж. Пархомовська.

Стабільність виконавського складу і насичена концертна діяльність сприяли ретельному шліфуванню виконавської культури колективу, удосконаленню ансамблевої гри, знаходженню кожним власної творчої манери. Уже на другому році входження струнного квартету в мистецький світ камерно-інструментального ансамблевого виконавства в залі Львівської філармонії відбувся концерт, у якому прозвучали Фортепіанний квінтет Д. Шостаковича (партія фортепіано – Звенислава Левицька), Квартет М. Колесси, Квінтет С. Прокоф'єва. «Вміння музикантів струнного квартету і артистів філармонії К. Геннела (кларнет), В. Цайтца (гобой), О. Щеглова (контрабас) продемонструвати реєстрово-тембральні можливості інструментів, передати драматизм виконуваних полотен», – підкреслила музикознавець З. Лежанська, відзначаючи особливу творчу атмосферу концертного вечора у Львові (1967) ².

Велика заслуга музикантів Львівського струнного квартету в тому, що вони, володіючи об'ємним репертуаром, який охоплює творчість як західноєвропейських композиторів – Дж. Б. Перголезі, Л. ван Бетховена, М. Равеля, так і російських – Д. Шостаковича, С. Прокоф'єва, М. М'яковського, зуміли привернути увагу спільноти до новаторських здобутків вітчизняних композиторів, зокрема С. Людкевича, М. Колесси, В. Барвінського, Б. Лятошинського.

Уже в травні 1967 року шанувальники камерного музикування мали змогу почути в їхній інтерпретації Фортепіанний квінтет Д. Шостаковича, Квартет № 13 М. М'яковського і Фортепіанний секстет В. Барвінського (партію контрабаса блискуче виконав Олександр Щеглов). Цікаво довідатися, що особливі епізоди концертного життя колективу були пов'язані з виконанням камерно-інструментальних творів Василя Барвінського. «Цей твір [Секстет В. Барвінського. – Н. Д.], так як і інші композиції Барвінського, – зазначав О. Криштальський, – у Львові виконувати не дозволяли (це був кінець 50-х років). А в Києві якраз в цей час проходив Пленум Спілки композиторів України, на який ми були запрошені, де нам дозволили виконати цей твір. Учасниками секстету були: З. Дашак, Б. Каськів, Х. Колесса, О. Лучанко, Л. Деркач і я. Після цього виступу в Києві ми багато гастролювали з цим твором, зокрема по Центральній Україні.

Я поєднував участь у камерному ансамблі із сольними виступами, тому цей період у мене був дуже насиченим. Інколи бувало таке, що я сьогодні грав у Львові квінтет Брамса, а завтра я вже мав грати сольний концерт у Харкові, що було досить складно, однак мені такий ритм і таке поєднання сольної та камерної діяльності дуже допомагало та надихало» [8, с. 98].

Географія концертно-гастрольної діяльності Львівського струнного квартету вже з перших років свого існування щораз розширювалася: на період 10–12 квітня 1967 року припадають виступи колективу в концертних залах Донецька, Черкас, Києва, а вже в листопаді цього ж року афіші анонсували їхні концерти в Дрогобичі, Самборі, Івано-Франківську [12, с. 135].

Про класичну спадщину, що, зазвичай, постає найсерйознішим випробуванням для кожного професійного ансамблевого колективу, позначеного особливою силою художнього впливу на слухача, львів'яни дбали з особливим пієтетом. Оскільки «в інструментальній камерній музиці, як вищій сфері зосередження музикального, композитор добивається максимуму впливу (не зовнішнього) при строгій обмеженості засобів», – зазначав Б. Асаф'єв [1, с. 213].

ПОСТАТІ

Урочистий вечір «До 90-річчя від дня народження Лесі Деркач». Львівський камерний оркестр «Академія». 10 грудня 2014 р. Великий зал ЛНМА ім. М. В. Лисенка

НІНА ДИКА. КАМЕРНИЙ ПРОСТІР ЛЕСІ ДЕРКАЧ

Виконання струнних квартетів Л. ван Бетховена, що вважаються вершиною ансамблевої творчості, стало подією музичного життя Львова. Масштабні полотна, підготовлені в стислі терміни, ще раз підкреслили високу працелюбність усіх учасників колективу. У програмі першого концерту бетховенського циклу (квітень 1969 р., Львівська консерваторія) прозвучали Квартети № 1–3, а в другому (1.06.1970 р., Львівська консерваторія) – № 4–6, тв. 18. Звернення до спадщини Бетховена засвідчує високий виконавський рівень Львівського струнного квартету. Виявляючи колосальні художньо-інтерпретаційні можливості й долаючи найскладніші технічні труднощі, ансамбль одnodумців щораз завойовував прихильність шанувальників камерного музикування.

Утім, роль першого скрипаля в квартеті, при всій рівнозначності партій, є провідною. Перший скрипаль має бути найініціативнішим інтерпретатором – саме він веде за собою ансамбль. Якості О. Деркач – концертуючої скрипальки з відповідним ресурсом тембральності та динамічності звучання інструмента, прекрасним відчуттям стилю, багатогранністю виконавської манери – становили цінний набуток для ансамблю. «Камерна музика, – за словами Лесі Деркач, – сповнена вишуканої образності, витонченої інтелектуальності, неперевершеної внутрішньої гармонійності та злагодженості, а це робить її особливо співзвучною сокровенним ідеалам людей» [10, с. 10].

Репертуар Львівського струнного квартету щоразу поповнювався малознаними творами квартетної музики: концертне життя здобули камерні полотна, які рідко звучали не лише у Львові, але й в інших містах України. Відмінною стильовою рисою львівського колективу вважалося бажання «піднімати» глобальні твори і вміння успішно вирішувати найсерйозніші мистецькі проблеми. Квартет наполегливо готувався до участі в мистецьких імпрезах, став активним учасником лекції-концерту на тему «Музиканти – вихованці Львівської консерваторії», що відбувся 23 жовтня 1967 року у Львові. У програмі Фестивалю мистецтв «Львівська золота осінь» (4.11.1967) львів'яни і гості міста мали змогу почути інтерпрета-

цію Фортепіанного квінтету Д. Шостаковича у виконанні Львівського струнного квартету (партія фортепіано – О. Криштальський).

Львівські камералісти неодноразово виступали на сценах Київської консерваторії, Харківського і Донецького інститутів мистецтв, Київської філармонії, у численних музеях, храмах і церквах України. Так, у кінці 1969 – на початку 1970 року Львівський струнний квартет у складі О. Деркач (I скрипка), О. Вайсфельда (II скрипка), З. Дашака (альт), Х. Колесси (віолончель) у Будинку композиторів (Київ) озвучив «Поему» І. Мартона для струнного квартету. У концертній програмі «Тиждень музичного мистецтва Ленінграда» (Ленінград, 1972 р.) у виконанні львів'ян з великим успіхом прозвучав Квартет ленінградського композитора В. Салманова. Енергія і наполегливість Лесі Деркач передавалися іншим музикантам колективу, вона щораз дивувала своєю відданістю камерній музиці. «Олександра Деркач, – як згадує Б. Каськів, – володіла якимось неприродним магнетизмом. <...> чого тільки не було переграно у ті роки!» [9, с. 39–40].

У 70-х роках ХХ ст. концертне життя колективу вирізнялося яскраво вираженою просвітницькою діяльністю. Відчуття затребуваності свого мистецтва щораз надихало музикантів на вдосконалення виконавської майстерності, опанування репертуаром, стремління до нових художніх обріїв. Мистецька активність львів'ян була спрямована на пропаганду світової камерної музики, як класичної, так і сучасної. У 1978 році Львівський струнний квартет ініціював цикл концертів, що проходили під рубрикою «Творчість композиторів сучасного радянського Львова».

На концертах Львівського струнного квартету завжди панувала мистецька атмосфера – львів'яни дотримувалися принципу творчого діалогу композиторського і виконавського стилів. Аудиторія в безпосередньому спілкуванні з камералістами, зворушена правдивістю й емоційністю виконання, слухала музику, затамувавши подих.

Колективом здійснено записи цілого ряду творів до фонду Львівського радіо, серед яких квартети М. М'яковського, А. Філіпенка, Д. Шостаковича та ін. Оскільки

ПОСТАТІ

О. Деркач як камералістка не обмежувала себе участю лише у складі Львівського струнного квартету, тому в архівах віднаходимо записи Фортепіанного квінтету (сольмінор) та Фортепіанного секстету В. Барвінського, які виконали З. Левицька (фортепіано), О. Деркач (I скрипка), О. Вайсфельд (II скрипка), О. Жовтук (альт), О. Тищенко (віолончель), де в Секстеті до них приєднався контрабасист О. Щеглов. Колективом зроблено також запис інтерпретації «Меланхолійного вальса» С. Людкевича в транскрипції для фортепіанного квінтету, де грали М. Брандорф, О. Деркач, А. Гольдберг, В. Стеценко, П. Пшеничка.

Від 1977 року за пульт першої скрипки Львівського струнного квартету сіла учениця Лесі Деркач – Лідія Шутко³.

Львівський струнний квартет, здобувши славу одного з найпопулярніших камерних ансамблів України означеного періоду, безумовно, спричинився до подальшого утвердження високопрофесійних засад квартетного жанру, його національної самобутності та інтелектуальної наповненості.

Висвітлюючи виконавську майстерність провідного квартетного ансамблю Галичини, мистецтвознавці особливу увагу заострювали на спільності естетичних уподобань артистів, органічному синтезі індивідуальних рис і художніх світоглядів музикантів, пріоритеті певних художніх смаків, співпраці з окресленим колом виконавців і композиторів, роботі з творчою молоддю. Визначаючи роль і значення професора Лесі Деркач, багаторічної виконавиці партії першої скрипки Львівського струнного квартету, пріоритетною рисою якого можна вважати вміння тонко реагувати на дух часу і ті глибинні переміни, що супроводжували складне й багатогранне буття суспільства, намагаємося створити відносно об'єктивну картину динаміки розвитку колективу, у середовищі якого талановита мисткиня впродовж більше як десяти років реалізовувала своє обдарування.

Примітки

¹ Сорокер Я. «Львівський квартет». Рецензія з архіву Богдана Каськіва.

² З архіву Богдана Каськіва.

³ Упродовж тривалого творчого життя ансамбль зазнав численних змін у виконавському складі, зокрема, від 1984 року партію I скрипки виконував Б. Каськів; II скрипка – Т. Шуп'яна, а від 1991-го – Т. Сиротюк; альт – Я. Горбачевська. Для виконання ансамблів нетрадиційного складу до Львівського струнного квартету залучалися інші музиканти, як-от: співачка М. Байко; альтисти О. Брикса, Ю. Женчур, Л. Оленич; віолончелісти О. Журова, З. Залицяло, Ю. Ланюк, Я. Мигаль, Р. Фесюк; флейтисти В. Жолубак, Ю. Смирнов; гобоїст В. Цайтц; кларнетисти К. Геннел, Ю. Кровицький; контрабасист О. Лучанко.

Джерела та література

1. Асаф'єв Б. Русская музыка XIX и начала XX века / Б. Асаф'єв. – Ленинград : Музыка, 1968. – 323 с.

2. Волынский И. Музыканты из Львова / И. Волынский // Советская музыка. – Москва, 1967. – № 6. – С. 156.

3. Дика Н. Квартетне виконавство у Львові / Ніна Дика // Музична україністика : сучасний вимір. Збірник наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента Академії мистецтв України Алли Терещенко / ред.-упоряд. М. Ржевська ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Київ ; Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2008. – Вип. 2. – С. 304–311.

4. Дика Н. Львівський струнний квартет / Н. Дика // Українська музична енциклопедія. – Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2011. – Т. 3. – С. 223–224.

5. Кияновська Л. Сильова еволюція галицької музичної культури XIX–XX ст. / Л. Кияновська. – Тернопіль : Астон, 2000. – 339 с.

6. Леся Деркач – скрипалька, камералістка, педагог у наукових дослідженнях та спогадах / уклад. А. Микитка, Н. Дика, голов. ред. І. Пилатюк. – Львів : Видавець Тетюк Т. В., 2014. – 328 с. з іл.

7. Микитка А. Львівський камерний оркестр. 1959–1999 / А. Микитка. – Львів : Світло й Тінь, 2000. – 110 с.

8. Олег Криштальський. Спогади. Науково-публіцистичне видання / [упоряд. та ред. Т. Дубровний]. – Львів, 2010. – 131 с.

9. Сиротюк Т. Богдан Каськів. Творчий портрет / Т. Сиротюк. – Львів : Вид-во Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка, 2011. – 96 с.

10. Стефанишин Л. Олександра Деркач – епоха української камерної музики / Лідія Стефанишин // Поступ. – Львів, 2000. – 6 червня. – С. 8–10.

11. Сторінки історії Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка / ЛДМА ім. М. В. Лисенка – Львів : Сполом, 2003. – 253 с. – (До 150-річчя заснування Академії).

12. Хронограф творчого шляху Олега Романовича Криштальського // Олег Криштальський. Спогади. Матеріали. (До 70-річчя від дня народження) / [ред.-упоряд. Н. Кашкадамова]. – Львів, 2000. – Вип. 3. – С. 127–148.

SUMMARY

The figure of Oleksandra (Lesia) Pylypivna Derkach, an excellent Halychyna musician-violinist, ensemble soloist and pedagogue, has left a considerable stamp on the artistic life of the region and has become its legend. It is hard to overestimate the contribution of Lesia Derkach to the development of Ukrainian violin art in the second half of the 20th century. Since then her name has started shining as a bright star in the constellation of other women's names, among which were singers S. Krushelnytska, O. Bandrivska, M. Sabat-Svirska, pianists L. Kolessa, H. Levytska, composer S. Lukyanovych-Turkevych who have presented the artistic heritage of Halychyna culture to the world.

Performing art of Lesia Derkach was highly estimated by such fastidious musical critics as V. Barvynskyi, N. Nyzhankivskyi, S. Liudkevych, H. Levytskyi, Y. Volynskyi, R. Savytskyi, M. Bilynskyi, Ya. Shust and others. Her partners in the ensemble performing (trio, quartet, quintet, sextet) in different periods of time were: pianists R. Savytskyi, M. Baylova, I. Poliak, Z. Levytska, M. Brandorf, M. Rohovska, O. Kryshchalskyi, M. Krykh, S. Daych, organist and pianist V. Bakeyeva, violinists B. Kaskiv, V. Stetsenko and O. Vaysfeld, viola players Z. Dashak, O. Zhovtiuk and L. Olenych, cellists P. Pshenychka, Kh. Kolessa, V. Tretiak and O. Tyshchenko, harpist V. Poltaryeva, and composer S. Lukyanovych.

For thirty years Lesia Derkach paid a special heed to the Lviv Chamber Orchestra, created (1959) within the framework of the Students' Scientific Society. This orchestra was formed under her leadership and was later given a name *Academia*. The group, being in the status of the educational one, always consisted of students of the Lviv Musical Academy, and therefore, was being constantly renewed. Thus new generations of students came to replace the graduates. The Lviv Chamber Orchestra appeared at international festivals, becoming the laureate (1st award) of the Republican Contest of Chamber Orchestras and Quartets (1986) and prize-winners of numerous competitions. Owing to efforts and persistent work of Lesia Derkach, the Lviv Chamber Orchestra toured across Ukraine and abroad. The brightest musicians of the world such as I. Oistrakh, G. Kremer, Yu. Bashmet, O. Slobodanyk, O. Krysa, B. Kotorovych, T. Hrindenko, V. Spivakov, V. Gornostayeva, O. Liubimov, S. Sondekis and many others performed together with the group. The latter has a real long-lived history – the artistic work, launched by Lesia Derkach and musicians-enthusiasts in the early 1960s, has its followers nowadays. It is also important to mention that this year the Lviv Chamber Orchestra *Academia* (leaders – M. Skoryk and A. Mykytka, conductor – I. Pylatiuk) celebrates its 55th anniversary paving the way of a school of higher chamber mastery.

For over ten years running, Lesia Derkach was a constant performer of the first violin's part at the Lviv String Quartet. The group consisting of L. Derkach (1st violin), B. Kaskiv (2nd violin), Z. Dashak (viola), Kh. Kolessa (cello) was founded in 1965 at the Mykola Lysenko State Academy of Music, occupied the deserved place in the space of Ukrainian musical art.

The great merit of the musicians of the Lviv string quartet is that they, while having a vast repertoire which embraces the works of both western European composers – G. B. Pergolesi, L. van Beethoven, M. Ravel and the Russian ones – D. Shostakovich, S. Prokofyev, M. Miaskovskyi – managed to draw attention of the community to the innovative achievements of domestic composers, in particular, S. Liudkevych, M. Kolessa, V. Barvynskyi, B. Liatoshynskyi. The Lviv group, showing exclusive deference, took care of classical heritage since the latter usually presents the most serious challenge to every professional ensemble. Performing string quartets by L. van Beethoven, which are considered the peak of the ensemble creative work, became the event of Lviv musical life. Every time the repertoire of the Lviv string quartet was enriched with little known works of quartet music. The geography of concert and tour activity of the Lviv string quartet has been continually expanded since the first days of its existence: in April 1967, there were appearances of the group at the halls of Donetsk, Cherkasy, and Kyiv; later in November of the same year, posters announced their concerts in Drohobych, Sambir

НОСТАТИ

and Ivano-Frankivsk. The concert life of the group was distinguished by brilliant educational activities. The Lviv chamber performers had numerous concerts on the stages of the Kyiv Musical Academy, Kharkiv and Donetsk art institutes, Kyiv Philharmonic Hall, in numerous museums, temples and churches of Ukraine. The group made recordings to the fund of the Lviv Radio, where among others are quartets of M. Miaskovskyi, A. Filipenko, D. Shostakovych, etc.

For many a long day (1973–1986) Oleksandra Derkach was a head of the department of chamber ensemble at the Mykola Lysenko Lviv Academy of Music. Since as a chamber performer she did not confine herself to participation in the Lviv String Quartet only, among the archival records we, thus, can find the renditions of the Piano Quintet (G-minor) and the Piano Sextet by V. Barvinskyi which were performed by Z. Levytska (piano), O. Derkach (1st violin), O. Weisfeld (2nd violin), O. Zhovtiuk (viola), O. Tyshchenko (cello) and contrabass player O. Shcheglov. The group made the recording of interpretation of *Melancholic Waltz* by S. Liudkevych in transcription for the piano quintet where the following musicians played: M. Brandorf, O. Derkach, A. Goldberg, V. Stetsenko, and P. Pshenychka.

Defining the role and significance of professor Lesia (Oleksandra) Pylypivna Derkach, we attempted to paint a relatively objective picture of the dynamics of talent development of a chamber performer surrounded by adherents – the founder of the Lviv Chamber Orchestra, the member of chamber and instrumental ensembles, in particular, the lasting performer of the part of the first violin at the Lviv String Quartet which priority feature can be considered the ability to react subtly to the spirit of time and those deep changes which accompany the complex and versatile existence of society.

Keywords: Lesia Derkach, chamber-instrumental ensemble, chamber-instrumental performing art, string quartet, quintet.